

Гордієнко К.О., студентка факультету
№ 2 НАВС

Науковий керівник: **Хохліна О.П.**,
професор кафедри психології та
педагогіки факультету № 2 НАВС,
доктор психологічних наук, професор

Особистісна самоактуалізація як чинник успішності соціально - психологічної адаптації студента

Соціально-економічні зміни в нашій державі загострюють актуальність проблеми соціалізації особи та становлення особистості в умовах ВНЗ. На сьогодні проблема сприяння соціально-психологічній адаптації студентів та засобів підвищення її успішності потребує подальших досліджень. Це й зумовило проведення дослідження, що носило теоретико-емпіричний характер.

На теоретичному етапі дослідження вивчення праць П.К. Анохіна, Г.М. Андрєєвої, А.А. Налчаджяна, Т. Парсонса, Ж. Піаже, Б.Г. Ананьєва та ін. показало, що важливим етапом соціалізації особистості є адаптація, під якою розуміють процес пристосування людини до нових умов існування як організму, як носія психічного та соціального. Особливе місце серед видів адаптації займає соціально-психологічна адаптація, під якою розуміють процес пристосування особи до соціальної групи і групи до особи; процес активної взаємодії особистості та соціального середовища з метою досягнення гармонії, яка найбільшою мірою забезпечить ефективність діяльності, розвиток колективу, особистісне зростання (В.Г. Крисько, А.В. Петровський, М.Г. Ярошевський, О.А. Урбанович, О.В. Зотова, В.К. Кряжева та ін.). Відмічається, що однією з детермінант успішності соціально-психологічної адаптації людини є її самоактуалізація. Однак конкретних емпіричних даних щодо характеру такого зв'язку ми не виявили.

Самоактуалізація розглядається як прагнення людини до якомога повного виявлення і розвитку своїх особистісних можливостей та їх реалізація у різних сферах життєдіяльності, зокрема у професійній та інтимно-сімейній. Професійна самоактуалізація (за Р. Ассаджиолі, А. Маслоу, К. Роджерсом, В. Франклом та ін.) визначається як пошук «себе в професії», індивідуального стилю професійної діяльності, визначення професійних цілей, прагнення до розкриття та реалізації свого потенціалу в обраній професії. Натомість, інтимно-сімейна самоактуалізація (за І.В. Гребенніковим, Н.С. Коном, Б.С. Кругловим, Л.Б. Шнейдером та ін.) розуміється як знаходження свого продовження у партнері, сім'ї; як позитивні, стійкі, особисто значимі відносини, що є підставою для здійснення своїх життєвих цілей, а також для створення шлюбу і сім'ї. На особливе значення для особистісного зростання інтимно-сімейної самоактуалізації вказується у дослідженнях Л.О. Коростильова, М.В. Сьоміної, Л.Д. Столяренко, Е.Г. Еріксона та ін., які доводять, що інтимно-сімейні відносини можуть або сприяти, або перешкоджати самореалізації особистості кожного з подружжя (партнерів).

На емпіричному етапі дослідження розв'язувалися завдання:

- 1) Емпірично вивчити у студентів успішність соціально-психологічної

- адаптації та загальної особистісної самоактуалізації; з'ясувати наявність та характер зв'язку між соціально-психологічною адаптацією та загальною особистісною самоактуалізацією (пілотажний етап дослідження).
- 2) Емпірично вивчити у студентів успішність самоактуалізації у професійній та інтимно-сімейній сферах життєдіяльності (основний етап дослідження).
 - 3) З'ясувати наявність та характер зв'язку між успішністю соціально-психологічною адаптацією та самоактуалізацією у професійній та інтимно-сімейній сферах життєдіяльності.

Для вивчення соціально-психологічної адаптації використовувались: методика К. Роджерса і Р. Даймонда, методика вивчення тривожності Ч.Д. Спілбергера, для вивчення загальної самоактуалізації - методика А.В. Лазуркіна в адаптації Н.Ф. Каліної (САМОАЛ). З метою вивчення професійної самоактуалізації застосовувалися метод анкетування для виявлення знань студентів про себе щодо професійної самоактуалізації та методика «Диференційно-діагностичний опитувальник» Є.О. Клімова (когнітивний компонент); методика вивчення мотивів навчальної діяльності в модифікації А.О. Реана, В.О. Якуніна (мотиваційний компонент); метод аналізу документації для вивчення успішності навчання студентів (поведінковий компонент). Для вивчення інтимно-сімейної самоактуалізації використовувалися методика «Рольові очікування і домагання у шлюбі» А.М. Волкової (РОП) (когнітивний компонент); методика «Мотиви вступу в шлюб» С.І. Голода (мотиваційний компонент); тест-карта оцінки готовності до сімейного життя І.Ф. Юнда та анкетування (поведінковий компонент). Отримані емпіричні дані підлягали якісній та кількісній обробці.

На пілотажному етапі дослідження виявлено, що у студентів переважає середній рівень соціально-психологічної адаптації, тобто наявні певні труднощі у соціально-психологічній адаптації та існує необхідність сприяння у їх подоланні. У плані пошуку засобів розв'язання проблеми здійснювалося виявлення наявності зв'язку між успішністю адаптації студентів за показником тривожності та самоактуалізацією особистості. Кореляційний аналіз отриманих даних дозволив дійти висновку: чим вищий рівень самоактуалізації особистості, тим нижчий загальний рівень тривожності. Це ж уможливило припущення про те, що важливим засобом зниження дезадаптації і підвищення успішності соціально-психологічної адаптації студентів є їх самоактуалізація. Необхідність перевірки цього зумовила проведення основного етапу дослідження.

Основний етап дослідження передбачав вивчення успішності соціально-психологічної адаптації у зв'язку з самоактуалізацією у професійній та інтимно-сімейній сферах життєдіяльності. Виявлено, що у більшості студентів переважає середній рівень успішності професійної самоактуалізації за показниками, які відповідають її компонентам (когнітивний, мотиваційний, поведінковий): знання студента про себе, мотиви професійної діяльності та успішність у навчанні. Кореляційний аналіз емпіричних даних показав наявність виразного взаємозв'язку між соціально- психологічною адаптацією і професійною самоактуалізацією студентів.

Вивчення інтимно-сімейної самоактуалізації студентів за показниками: знання студента про майбутні ролі в інтимно-сімейних відносинах, мотиви вступу до інтимно-сімейних відносин та готовність і виконання інтимно-сімейних ролей виявило, що у студентів домінують високий та середній її

рівні. Кореляційний аналіз емпіричних даних засвідчив наявність високого взаємозв'язку між соціально-психологічною адаптацією і самоактуалізацією в інтимно-сімейних сферах життєдіяльності. Отже, результати дослідження доводять, що важливим засобом підвищення успішності соціально-психологічної адаптації студентів в умовах ВНЗ є їх особистісна самоактуалізація, зокрема у професійній та інтимно-сімейній сферах життєдіяльності.